HE laiksi sika-alan salmonellavahinkorahastosta

- perustuslakivaliokunnan kuuleminen 8.10.2026

MMM

Asian aiempi käsittely eduskunnassa

- Perustuslain 87 §:n mukaan lailla voidaan säätää valtion rahaston jättämisestä talousarvion ulkopuolelle, **jos valtion pysyvän tehtävän hoitaminen sitä välttämättä edellyttää**.
- Perustuslakivaliokunta katsoi 18.6. antamassaan lausunnossa (PeVL 49/2026), että sika-alan salmonellavahinkorahastossa voidaan arvioida olevan kyse tavasta hoitaa perustuslain 87 §:ssä tarkoitettua valtion pysyvää tehtävää.
- HE:n ja MMM:n PeV:lle antaman lausunnon mukaan ”valtion pysyvät tehtävä” kytkeytyvät EU-lainsäädännön vaatimuksiin, perustuslaissa julkiselle vallalle säädettyyn terveydenedistämisvelvollisuuteen ja julkisen vallan velvollisuuteen turvata elinkeinovapauden ytimen loukkaamattomuutta.
- Suomessa siankasvattajat joutuvat vastaamaan sellaisista kansanterveystyön kustannuksista, joita EU-maiden kilpailijoilla ei ole. Kun markkinoilta hankittu vakuutusturva on olennaisesti heikentynyt, yrittäjien konkurssiriski on kasvanut olennaisesti tavalla, joka heikentää luotonsaantia ja vaarantaa koko toimialan jatkuvuutta.

Asian aiempi käsittely eduskunnassa

- Perustuslakivaliokunta lausui 18.6. (PeVL 49/2026), että **esityksestä ei ilmene oikeudellisia perusteita sille, etteivät budjettitalouden piirissä olevat keinot soveltuisi tehtävän hoitamiseen**. Perustuslakivaliokunta katsoo, että lakiehdotusta ei voida käsitellä perustuslain 87 §:ssä säädetyssä järjestyksessä eikä tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.
- Maa- ja metsätalousvaliokunta järjesti keskeisille sidosryhmille kuulemisen 9.9.2026 ja piti16.9. vastinekuulemisen.
- MMM totesi vastineessaan tiedostavansa, että säätämisjärjestysponsi on eduskuntakäytännössä erittäin sitova ja että perusteluvelvollisuus on korkealla ja perusteluvastuu esityksen laatijalla.
- **MMM katsoi, että budjettitalouden keinot eivät ole toteuttamiskelpoinen vaihtoehto ehdotetulle rahastolle ja esitti tämän näkemyksensä tueksi lisäperusteluja.**

Perustuslain 87 §:n välttämättömyysvaatimuksesta

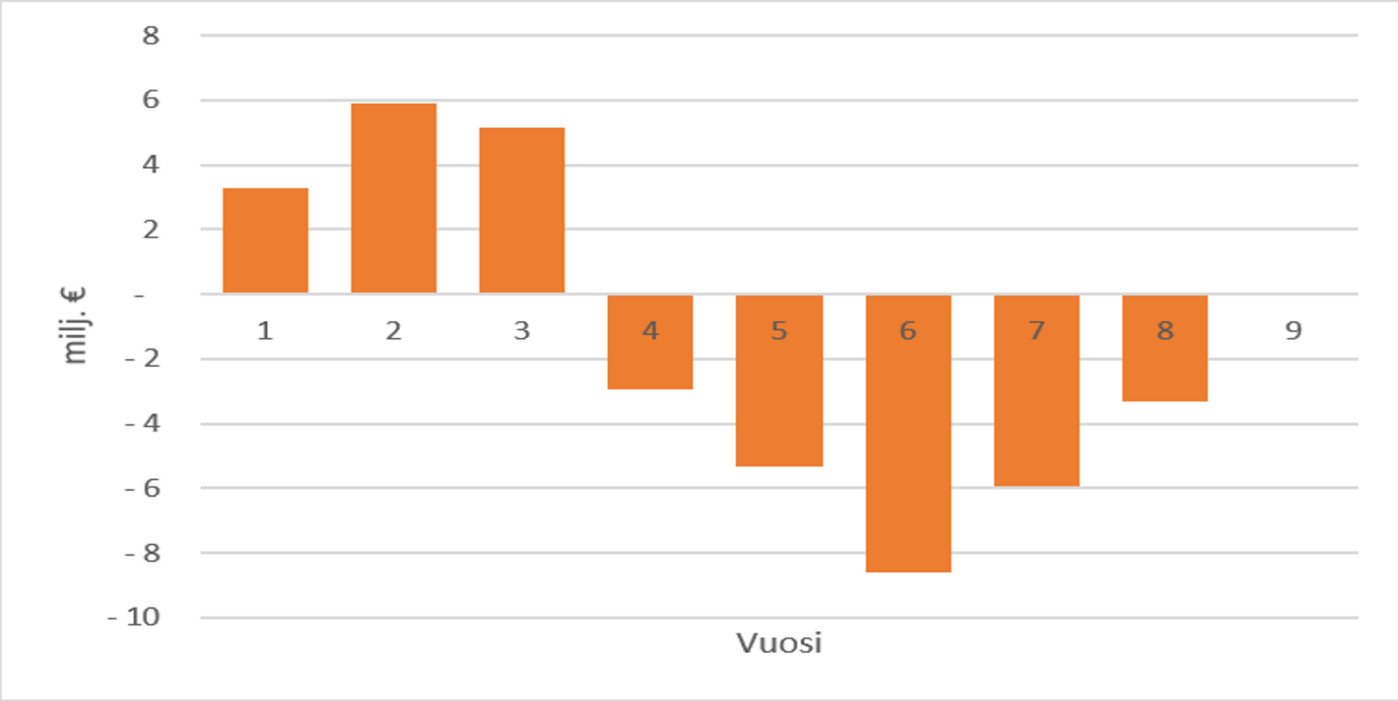
- Vaatimuksessa ei tarvitse olla kyse siitä, että muut keinot olisivat absoluuttisesti mahdottomia tai kiellettyjä esim. EU-oikeuden tai kv. sopimusten mukaan.
- Perustuslain esitöissä ja PeV:n lausuntokäytännössä mm:
  - Budjettitalouden piirissä olevat keinot eivät soveltuisi hyvin tehtävän hoitamiseen
  - Mahdollisesti määrältään huomattavien menoerien ennakoiminen ja rahoittaminen budjettitalouden piiriin kuuluvien keinoin on vaikeaa
  - Budjettitalouden piiriin kuuluvat keinot… soveltuvat huonosti tehtävän hoitamiseen
- **Riittävää, jos muut saman tavoitteen toteuttamiseksi ajateltavissa olevat vaihtoehdot ovat käytännössä toteuttamiskelvottomia / hyvin ongelmallisia**.
- Selvitetty myös muita vaihtoehtoja mm. useissa selvityksissä ja kahdessa työryhmässä. Mikään muu vaihtoehto ei ole osoittautunut toimivaksi.
  - **Elinkeinon keskinäinen rahasto** osoittautunut toteuttamiskelvottomaksi mm. vakuutuslainsäädäntöön liittyneiden ylipääsemättömien haasteiden takia.
  - **Vakuutuksiin perustuva ratkaisu** ei kiinnosta vakuutusyhtiöitä, vaikka valtio kohdistaisi vakuutuksiin valtiontukea.

Budjettitalouden keinojen soveltumattomuudesta

1. **Talousarvion momentilta maksettavat korvaukset eivät toteuta valmistelun perustavoitetta, jonka mukaan sika-ala kantaa edelleen pääasiallisen kustannusvastuun.**
2. Yrittäjien konkurssiriskin alentaminen ja sika-alan jatkuvuuden turvaaminen edellyttäisivät, että korvaukset olisivat lakisääteisiä ja omavastuut jäisivät pieniksi. Tilanteessa, jossa valtiolla olisi velvollisuus rahoittaa budjetin momentilta samat korvaukset, jotka HE:n mukaan rahoitettaisiin rahastosta, **eduskunnan todelliset vaikutusmahdollisuudet varojen osalta eivät kasvaisi rahastoratkaisuun verrattuna**.
3. Asia merkityksellinen perustuslain 87 §:n näkökulmasta, jonka tavoitteena nimenomaan eduskunnan budjettivallan suojelu.
4. Budjettimallissa riskit valtiontaloudelle jopa suurempia, koska ei voitaisi käyttää toimijoilta kerättyjä puskureita.

Lisäperusteluja budjettitalouden keinojen soveltumattomuudesta

5. **Korvauskertymään liittyy huomattavaa ennakoimattomuutta, mitä perustellaan tarkemmin MMM:n lausunnossa.**
6. Lakisääteiset menot, joiden määrä ei ole tarkkaan ennakoitavissa, budjetoidaan tyypillisesti arviomäärärahamomentille. Arviomäärärahamenettelyyn liittyy kankeutta: ylitys edellyttää lähtökohtaisesti lisätalousarvion kautta haettavaa lisämäärärahaa.



Kuvaaja: Pääoman määrän kehitys rahoitusvälineessä, johon kerätään joka vuosi yhden vuoden keskimääräisiä korvauksia vastaava summa ja maksetaan toteutuneiden vahinkojen mukainen summa.

Lisäperusteluja budjettitalouden keinojen soveltumattomuudesta

7. Budjettitalouden keinoilla ei voitaisi osallistaa tärkeitä sidosryhmiä, toisin kuin rahaston hallintomallissa.
8. Sikayrittäjillä ei olisi samanlaisia kannustimia vähentää vahinkoja kuin rahastomallissa, esim. bioturvaa kehittämällä.

Mahdollisesta liitännäisestä veroratkaisusta

- Rahastojen etuna on mahdollisuus sitoa tietyt tulot ja menot toisiinsa. (Vrt. esim. huoltovarmuusmaksu, palosuojelumaksu ja ympäristövahinkomaksu)
- Budjettimallissa tämä ei lähtökohtaisesti onnistu, sillä verojen yleiskatteellisuuden periaatteen mukaisesti mahdollinen uusi ”sikavero” tms. olisi yleiskatteellinen.
- Korvamerkinnät kaventavat eduskunnan budjettivaltaa, ja niitä on käytössä lähinnä tietyissä valvontamaksuissa.
- Korvauksista etääntynyt uusi vero, joka perittäisiin esim. sikojen määrän tai lihantuotannon perusteella, merkitsisi elinkeinolle uudenlaista epävarmuutta lisäävää kustannusrasitusta.
- Veromallista puuttuisi rahastomalliin sisältyvä pääoman yläraja, joka voi mahdollistaa maksuvapaita vuosia ja siten luoda kannustimia kehittää bioturvaa.
- Veroa ei voisi vähentää sikayrittäjän verotuksessa, toisin kuin rahastoon kerättävän vakuutusmaksuluonteisen maksun. Tämä on sikayrittäjille merkittävä asia.
- Suomessa yleiskatteelliset verot kantaa Verohallinto (Tulli tietyt maahantuonnin verot ja Traficom ajoneuvoveron). Pitäisi ratkaista veronkantojärjestelmä ja -peruste. Hallinnollinen taakka olisi vähintään yhtä suuri kuin ehdotetun maksunkeräysjärjestelmän.

Lopuksi

- Ehdotettu rahasto ratkaisisi riskinhallinnan puutteeseen liittyvän ongelman.
- MmV:n kuulemisessa kaikki keskeiset sidosryhmät katsovat, että rahasto on välttämätön turvaamaan sikaelinkeinon jatkuvuus, ja että sille on kiireellinen tarve.
- Rahaston etuna mm. varainkäytön pitkäjänteisyys, nopea reagointikyky, menojen ja tulojen sitominen toisiinsa sekä sidosryhmien osallistaminen ja kannustaminen bioturvan kehittämiseen.
- Perustuslain esitöissä viitataan ”menojen mittavaan määrään”, mikä ei kuitenkaan ole ehdoton valtiosääntöoikeudellinen vaatimus. Vaikka esitetyn rahaston menot olisivat ennakoimattomia ja niiden suuruus vaihtelisi vuosittain huomattavasti, **suhteessa valtiontalouden kokonaisuuteen rahasto olisi niin pieni, ettei se merkitsisi riskiä eduskunnan budjettivallan todellisesta vaarantumisesta**.
- **MMM katsoo, että rahasto täyttää perustuslain 87 §:n vaatimukset myös välttämättömyysvaatimuksen osalta.**

Kiitos!